

ДИТИНУ НЕ КАРАЮТЬ:

1. За те, що вона чимось не влаштовує дорослих: холерика за те, що він непосидючий і впертий, сангвініка — за рухливість, флегматика — за повільність, неврівноваженого — за плаксивість.
2. Під час їжі.
3. Якщо вона зазнала невдачі (вона й без того засмучена, присоромлена, пригнічена). Тут краще підтримати її.
4. За необережність, а вчать обережності, роблячи висновки з прорахунків дитини; за повільність, незібраність (за цим може бути приховане занурення в себе або фантазування); за забруднений і порваний одяг, а вдягають відповідно до обставин; за прорахунки самих батьків тощо.
5. На людях (в автобусі, на вулиці), адже це ще й публічне приниження.
6. При молодшій дитині, оскільки підривається авторитет старшої, а якщо є ревності між дітьми, то це може породити озлобленість у старшої дитини, а в молодшій — злорадство, а це погіршить їх взаємини.
7. За емоційність, імпульсивність, енергійність. Здатність передбачати наслідки своїх вчинків остаточно формується у дівчат до 18 років, у хлопців — до 20, але навчати цього слід з трьох, а особливо з п'яти років. Карати за вчинки, які дитина не може передбачити, — значить карати за те, що вона дитина.
8. Поспішно, не розібравшись: краще пробачити десятьох винних, ніж покарати одного невинного. Необхідно поєднувати покарання з іншими методами виховання, дотримуючись педагогічного такту та враховуючи вікові та індивідуальні особливості дитини.

Реакція батьків на вчинок дитини має бути продуманою, вільною від негативних емоцій. У реакції не повинно бути істеричності. На істеричний крик, жестикуляцію, надлишок емоцій дитина відповідає тим самим. Не повинно бути люті, гніву. Лютя призводить до надмірних покарань, а це породжує в батьків муки сумління. Спочатку покарали, а

потім шкодують, жаліють. Тепер в очах дитини винні батьки і вона стає в позу ображеної. Не слід погрожувати дитині, краще попередити. Часом погроза сприймається гірше, ніж саме покарання. В погрозі завжди є шантаж, і зрештою дитина також починає шантажувати батьків.

ЯК ЗАПОБІГТИ НЕГАТИВНИМ НАСЛІДКАМ ПОКАРАННЯ

1. Відокремлюйте свої почуття від дій. Не засуджуйте дитину. Вона має відчувати, що її люблять, але її дії в конкретному випадку можуть бути неприйнятними. Пам'ятайте: щоб змінити вчинки дитини, треба навчитися розуміти її. Суворі слова мають стосуватися тільки неправильних дій дитини, але не її особистості. Брутальність, моралізування, нетактовність свідчать про педагогічну непридатність, а дитину роблять невпевненою, знервованою, тривожною.

2. Уважно вивчайте свою дитину. Обов'язковою умовою у виборі форм покарання є знання індивідуальних особливостей дитини: її темпераменту, характеру, особливостей реагування на певний вид покарання. Ви маєте знати стан її здоров'я, нервової системи. Дії дитини у стані нервового розладу є симптомами емоційних ускладнень через критику, звинувачення або покарання, напружену сімейну атмосферу. Зрозуміло, що витончений, вразливий меланхолік сприйматиме покарання зовсім не так, як енергійний, товариський сангвінік, вибуховий холерик чи врівноважений, спокійніший флегматик. Дівчаток теж треба карати не так, як хлопчиків. Дівчинка взагалі потребує особливого виховання, заснованого більшою мірою на ніжності й ласці. Вона більш чутлива й емоційна, глибше переживає з приводу зроблених помилок. Часом одного суворого слова, навіть докірливого погляду, досить, щоб вона припинила небажані дії. Необхідно взагалі відмовитися від тілесних покарань, від яких шкоди більше, ніж користі.

3. Треба враховувати емоційний стан дитини. Якщо видно, що дитина засмучена і дуже переживає, то чи потрібно додавати

негативу, використовуючи покарання? Але водночас треба пам'ятати, що змінити поведінку дитини можна тоді, коли активізується її почуттєва сфера. Відчувши всю повноту негативних переживань, дитина навряд чи захоче повторити подібний вчинок. Потрібно, щоб вона набула цього негативного досвіду, але тут не можна перестаратися. А дорослий у цей час повинен бути поруч, зі схваленням поставитися до рішення дитини виправитися і всіляко підтримати її. Відповідайте на почуття дитини. Давайте їй виговоритися, щоб негативні емоції знайшли вихід у словах, а не в діях.

4. Перш ніж карати, треба обов'язково з'ясувати мотиви вчинку.

Якщо без покарання не можна обійтися, нехай дитина вибере його сама. Практика показує: діти здебільшого вибирають суворіше покарання, ніж батьки. Але в таких випадках вони не вважають його несправедливим і не ображаються.

5. Караючи дитину, впевніться у тому, що вона розуміє причину, щоб вона звинувачувала себе, а не того, хто карає. Якщо ж дорослий змушений застосувати покарання, то при цьому йому не можна використовувати образливі слова, принижувати гідність маленької людини, акцентувати увагу на слабких сторонах, фізичних вадах дитини.

6. Дайте зрозуміти синові чи доньці, що дисциплінарні проблеми дітей стосуються не тільки дорослих, а є спільними для всіх.

7. Навчайте дитину норм і правил поведінки в різних місцях і різних життєвих ситуаціях ненав'язливо та без моралізування.

8. Накладіть обмеження на небезпечні та руйнівні дії.

Допоможіть дитині спрямувати свою активність у дозволене русло. У цьому полягає основна формула динамічного підходу до проблеми дисципліни дитини.

9. Будьте самі прикладом культурної поведінки з іншими людьми, з предметами та довкіллям.

10. Треба пам'ятати, що вся відповідальність за наслідки покарання цілком покладається на дорослого. Слід пам'ятати,

що міра покарання повинна відповідати важкості провини, тобто не треба застосовувати серйозне покарання за несерйозну провину.

ЯК УНИКНУТИ ПОКАРАНЬ?

Необхідна профілактика. Вона полягає в тому, щоб запобігти небажаним діям дитини ще до їх здійснення. Для цього потрібно сформувати в дитини прийнятну реакцію на певні обставини, виробити вміння самотійно й адекватно їх оцінювати і відповідно діяти. Краще запобігти, ніж потім карати. Необхідно поспілкуватися з дитиною, пояснити, розповісти, показати на прикладі, чому так робити можна, а так — не можна, до яких наслідків може призвести порушення якогось правила, норми, розпорядження, яке покарання воно тягне за собою. Треба вчити дитину робити такий аналіз самотійно, думати, перш ніж щось зробити, передбачати наслідки скоєного.

Дитина народжується гармонійною, чистою і досконалою. Вона відкрита для світу, вона всотує все, що їй дають дорослі. Чим буде насичуватися її розум, наповнюватися її душа, залежить переважно від нас — батьків, дорослих. Напевно, покарання як засіб виховання ще надовго залишиться в нашому житті. Для того, щоб його позбутися назавжди, треба дуже багато змінити в нашому суспільстві, в культурі сімейних взаємин, у системі суспільного виховання.